

21.5.2001

1515/2/00

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jaakko Jonkka

Esittelijä: Esittelijä Pasi Pölönen

LAKIIN PERUSTUMATTOMASTI MYÖNNETTYJÄ TELEVALVONTALUPIAKOSKEVA PÄÄTÖS
(seloste)

Sisäasiainministeriön poliisiosaston kertomuksesta telekuuntelun, televalvonnan ja teknisen kuuntelun käytöstä vuodelta 1999 ilmeni mm., että tuomioistuimet olivat myöntäneet eräissä tapauksissa telekuuntelu- tai televalvontaluvan siten, että lupaa ei ollut kohdistettu tiettyyn teleliittymään yksilöidyn puhelinnumeron avulla, vaan matkapuhelinlaitteen yksilöivän laitetunnusnumeron eli ns. IMEI-koodin avulla.

Kyseessä olevat televalvontapäätökset oli pääosin myönnetty ns. easy-liittymien tunnistamistietojen saamiseksi. Easy-liittymän ostaminen ei edellytä teleoperaattorin ja liittymän omistajan tai käyttäjän välistä sopimusta, ja easy-liittymä on mahdollista hankkia nimettömänä. Rikoksesta epäillyt voivat siten vaihtaa liittymänsä ilman, että liittymännumero tulisi suoraan teleoperaattorin tai poliisin tietoon. Tämä on tehnyt poliisille vaikeaksi selvittää epäillyn käytössä olevan teleliittymän numeroa.

Jotta televalvontaa kuvatussissa tilanteissa voitaisiin suorittaa, poliisi oli hakenut televalvontalupia itse matkapuhelinlaitteen yksilöivän ns. IMEI-koodin avulla. Näin yksilöidyn televalvonnan tarkoituksena oli saada tietoon rikoksesta epäillyn käyttämän teleliittymän numero, jotta tämän jälkeen voitaisiin suorittaa varsinaista televalvontaa.

Apulaisoikeusasiamies Jonkka otti asian tutkittavakseen omana aloitteena, koska pakkokeinolain 5a luvun 3 §:n mukaan televalvontalupa voidaan myöntää tietyn epäillyn hallussa tai oletettavasti käytössä olevaan *teleliittymään*. Laki ei tunne mahdollisuutta myöntää televalvontalupaa muuten kuin teleliittymään.

Pakkokeinoja hakeneet ja niistä päättäneet viranomaiset viittasivat pakkokeinolain tarkoitukseen toimivaltuuden luovana perusteena, kun lakiin näyttäisi syntyneen sen säätämisen jälkeen sääntelyaukko teknisen kehityksen johdosta. IMEI-koodilla yksilöityjä televalvontalupia oli haettu nimenomaan edellä kuvatun "pattitilanteen" ratkaisemiseksi. Selvityksissä viitattiin myös siihen, että puheena olevilla televalvonnoilla aiheutettu oikeudenloukkaus rikoksesta epäillyille oli ollut varsin vähäinen.

Vaikkakin selvityksissä esitetyjä näkökohtia voitiin sinänsä pitää ymmärrettävinä perusteina rikostutkinnan turvaamisen kannalta, ovat ne apulaisoikeusasiamiehen mielestä kuitenkin ristiriidassa pakkokeinolain 5a luvun 3 §:n sanamuodon kanssa, jonka mukaan televalvonta on tarkoitettu ainoastaan teleliittymien - eikä telepäätelaitteiden - valvontaan.

Apulaisoikeusasiamies katsoi esitutkintaviranomaisten ja tuomioistuinten turvautuneen ns. laajentavaan laintulkintaan. Selvityksissä esitetyt perusteet eivät oikeuttaneet syrjäyttämään Suomen oikeusjärjestelmään sisältyvää selvää ja vahvaa sääntöä, jonka mukaan perusoikeuksiin kajoavia pakkokeinonormeja on aina tulkittava supistavasti. Pakkokeinoja koskevia edellytyksiä

ei saa laajentavalla tulkinnalla ulottaa yli sen, mitä lainsäätäjä nimenomaisesti on lausunut ja tarkoittanut. Lainsäätäjän mahdollisen tarkoituksen spekulointi jälkikäteen lain aukon tai puutteellisuuden tultua ilmi ei rikosprosessuaalisten pakkokeinojen kohdalla tule kyseeseen toimivaltuuden luovana perusteena.

Lopputuloksena apulaisoikeusasiamies katsoi, että voimassa olevan lainsäädännön perusteella televalvontalupia ei olisi tullut hakea eikä myöntää siten, että kohteeksi yksilöidään tietyn IMEI-koodin omaavassa matkapuhelinlaitteessa käytetty teleliittymä tai teleliittymät.

Menettelyn moitittavuutta arvioidessaan apulaisoikeusasiamies otti kuitenkin huomioon kysymykseen tulevan lainsäädännön tulkinnanvaraisuuden ja sen, että rikoksesta epäillyille aiheutettua oikeudenloukkausta oli käsitellyissä tapauksissa pidettävä varsin vähäisenä. Lisäksi menettelyn arvioinnissa otettiin huomioon se, että lainsäätäjä on poliisilain yhteydessä katsonut perustelluksi telepääte-laitekohtaisen televalvonnan rikoksia ennaltaehkäisevässä tiedustelutoiminnassa.

Apulaisoikeusasiamies saattoi käsityksensä pakkokeinolain 5a luvun 3 §:n tulkinnasta Seinäjoen, Lahden, Tampereen, Mikkelin, Hämeenlinnan ja Kuopion käräjäoikeuksien ja kihlakunnan poliisilaitosten sekä keskusrikospoliisin tietoon. Hän lähetti päätöksensä myös sisäasiainministeriön poliisiosastolle tiedoksi. Lisäksi hän saattoi asian tiedoksi myös oikeusministeriölle, jossa parhaillaan valmistellaan pakkokeinolain muutosesitystä.